

Nr 113.

Av herr **Nilson** i Spånstad **m. fl.**, om anslag till hantverkslånefonden.

Landsbygdens avfolkning bedömes från olika utgångspunkter ganska olika. Vissa iakttagare mena att vad som sker allenast innebär en rationaliseringsprocess — folkminskningen på landsbygden är endast ett uttryck för ett minskat arbetskraftsbehov. På andra håll och särskilt på landsbygden betraktas vad som nu sker väsentligen annorlunda. Här hävdas att folkminskningen måste leda till ödesdigra konsekvenser i flera avseenden. En ytterligare fortgående avfolkning, som medför sammanslagning av bruksdelarna, kan även om den är försvarbar ur ekonomiska synpunkter vara till skada för byn eller bygden i dess helhet. Det förhåller sig nämligen så att förutsättningarna för vad man kallar social och kulturell standard icke kunna upprätthållas, när antalet människor på en ort blir för ringa. Med folkminskningen försvinna skolorna, de isolerade bygdernas kulturhärddar, postgången inskränkes, vägunderhållet på enskilda vägar blir än mera betungande och ensamheten mera tryckande.

På senare tid ha till dessa sedan gammalt kända och diskuterade företeelser kommit nya och oroväckande drag i befolkningsutvecklingen. I många bygder försiggår vid sidan av jordbrukets avfolkning en annan lika bekymmersam utveckling. Bygdens hantverkare, som alltid ha haft en säker inkomst i sina yrken, åldras och försvinna, utan att nya träda till. Härigenom har det blivit nödvändigt att skicka arbeten, som tidigare kunnat utföras på platsen, till städernas hantverkare. På längre sikt är denna utveckling, om den ostört får fortgå, lika farlig för landsbygdens fortsatta utveckling som den företeelse, som vållar jordbruket dess stora svårigheter. En nedgång av den småindustriella och hantverksbetonade företagsamheten på landsbygden leder till mycket bekymmersamma följder, som förstärka varandra allteftersom de träda i verksamhet. Befolkningens antal nedgår, affärsverksamheten minskar, skatteunderlaget och den ekonomiska bärkraften sjunka. Utvecklingen kan liknas vid en sugande virvelrörelse, som ödelägger de kommuner och orter, som drabbas av densamma.

Befolkningsutvecklingen för landsbygdens vidkommande ter sig sålunda

mycket mörk, och det gäller icke endast de rena jordbrukskommunerna utan ofta nog i lika hög grad småorter och stationssamhällen. Det framstår som nödvändigt att på allvar söka hejda denna ödesdigra utveckling och hindra en därmed följande social och kulturell utarmning av landsbygden. I detta läge erbjuder småföretagsamheten, som hantverket och småindustrien bruka kallas med ett gemensamt namn, goda möjligheter att vrida utvecklingen över i sundare spår. Småföretagsamhetens förutsättningar ha på ett avgörande sätt förändrats på de sista årtiondena. Den tekniska utvecklingen har icke gjort den mindre företagsamheten överflödigt — såsom man en gång trodde — utan tvärtom gynnat den. Härtill har framför allt bidragit explosionsmotorns ökade användning och den elektriska kraften, varigenom industrien gjorts oberoende av kraftkällans läge. Vidare har höjningen av levnadsstandarden i samband med den ekonomiska utvecklingen lett till uppkomsten av ett stort antal reparationsverkstäder och installationsföretag. Detta har medverkat till att hantverk och småindustri kunnat bevara sin konkurrensförmåga i förhållande till storindustrien.

Småföretagsamhetens storlek och betydelse i svenskt näringsliv har ofta varit föremål för underskattning. Det stöter givetvis på svårigheter att avgränsa småföretagsamheten från storindustrien. Om emellertid antalet arbetare per arbetsställe lägges till grund för denna gräns erhållas visserligen ungefärliga men ändå tillförlitliga siffror. Räknas företag med upp till 10 anställda till hantverk och småindustri sysselsattes inom dessa enligt 1931 års företagsräkning 224 000 arbetare, fördelade på 97 000 företag, med en omsättning på omkring 1 650 milj. kronor. Om gränsen drages vid företag med högst 50 anställda, utgjorde småföretagen 105 000 eller 98 procent av samtliga, antalet arbetare 393 000 eller 46 procent av totalantalet och omsättningen 3 400 milj. kronor eller nära 44 procent av den totala omsättningssiffran inom industri och hantverk.

Utsikterna för hantverkets och småindustriens framtida bestånd kunna således betecknas som goda både på grund av den tekniska utvecklingen och ur andra synpunkter. Faran ligger icke så mycket i att konkurrensen från storindustrien skall bliva övermäktig, utan fastmera i att också småföretagsamheten koncentreras till de större städerna. Detta sker ingalunda alltid genom de egna inneboende ekonomiska krafterna, utan många städer ha genom att bedriva en skicklig och målmedveten akvisationsverksamhet förstått att locka hantverk och småindustri till sig. Billiga tomter i goda lägen bjudas ut, lokaler till förmånliga priser kunna hyras och nedsatta krafttaxor erbjudas o. s. v. Dessutom ställa sig kredit- och finansieringsmöjligheterna lättare i städerna, där bankledningarna ofta känna sig solidariska med de allmänna strävandena. Till sist kommer den uppmuntran, som ligger i själva det visade positiva intresset, något som icke bör förbises.

Alltjämt växer det, åtminstone i vissa bygder, upp flera unga än som kunna

finna sin bärgning inom jordbruksnäringen och som därför måste söka sin utkomst inom andra yrken. För dessa återstå — såsom förhållandena nu äro ordnade — inga andra möjligheter än att begiva sig till städerna och lämna den miljö, där de vuxit upp och som behöver dem för sitt fortsatta bestånd. En bygd kan icke, som ovan nämnts, uppnå en tillfredsställande social, ekonomisk och kulturell standard om antalet människor blir för ringa. I denna situation utgör hantverket och småindustrien ett godtagbart alternativ, detta så mycket mer som många av landsbygdens ungdomar gärna önska stanna kvar som egna företagare i sin gamla miljö. Många landsbygdssamhällen ha plats för nya företagare och kunna bjuda goda utkomstmöjligheter utan att det därför behöver komma till skadlig nyetablering av företag i branscher, där antalet företagare redan är tillräckligt för platsens behov. Det ingår ingalunda i vår tankegång att uppmuntra konkurrerande företag, som icke kunna vinna avsättning.

Bland de svårigheter, som småföretagsamheten utan tvivel har att kämpa med, stå kredit- och finansieringsmöjligheterna i främsta rummet. En lösning av dessa svårigheter skulle i hög grad befämja hantverkets och småindustriens utveckling. Härvid kunna olika vägar tänkas, beroende på de lokala förutsättningarna.

En av de enligt vår mening bästa vägarna torde vara att genom en direkt för hantverket och småindustrien avpassad utlåningsverksamhet stödja driftiga unga människor, som önskade slå sig fram som egna företagare. Visserligen finns det redan nu vissa möjligheter att erhålla statens stöd för nyetablerade hantverksbetonade företagare, men det är vår uppfattning att en annan uppläggning av det statliga stödet skulle visa sig mera framgångsrik. Vad vi därvid närmast tänka på är en organisation av hantverksstödet efter samma eller liknande linjer, som prövats och befunnits lämpliga när det gäller att genom egnahemsverksamheten bereda möjlighet för ungdomen att starta som egna företagare inom jordbruket. En motsvarande låneverksamhet för hantverkets del torde inte erfordra en ny statlig organisation för låneförmedlingen eller att de därmed förenade uppgifterna läggas på ett redan arbetande ämbetsverk. Därest staten efter i förväg bestämda riktlinjer utfärdade bestämmelser för låneverksamheten torde det kanske rent av befinnas lämpligast att själva utlåningen omhänderhades av bygdens egna kreditinrättningar, som synas ha de bästa förutsättningar att sköta den grenen av verksamheten.

Det förefaller därför naturligast att stödet lämnades i den formen att de redan existerande statliga lånefonderna förstärktes och att dessa efter ändring av reglementena under betryggande former fingo disponeras för utlåning av sparbanker och kreditföreningar vad städerna beträffar. För landsbygdens del torde det dessutom vara lämpligt att jordbrukskassornas redan uppbyggda och på landsbygdens förhållanden inriktade organisation toges i anspråk. Därigenom torde den mest effektiva kontakten mellan låntagare och långgivare kunna

åvägbringas samtidigt som det statliga stödet i bakgrunden gav styrka och möjligheter åt verksamheten.

Den tekniska och ekonomiska utvecklingen undergår för närvarande stora och snabbt skiftande förändringar. Småföretagsamheten har icke trots sin starka livskraft och anpassning genom sina mindre resurser på vissa områden samma möjligheter som storindustrin att följa utvecklingen. Det är därför nödvändigt att förbättra hantverkets och småindustriens möjligheter i detta avseende. Det kan bäst ske genom vidgad konsulentverksamhet med understöd av staten. Att staten bidrag till dylik verksamhet beträffande småföretagsamheten måste anses lika naturligt som att staten understödjer liknande verksamhet inom jordbruket. Den ökade konsulentverksamheten bör liksom hittills bedrivas under ledning av Sveriges hantverks- och småindustriorganisation. För att uppnå full effektivitet böra de delar av landet, där företagsföreningen ej finnes, indelas i distrikt och varje distrikt tilldelas en konsulent. Denne skulle alltså äga allsidig teknisk kunskap och kommersiell utbildning.

Yrkesskickligheten är ett oeftergivligt villkor för att småföretagsamheten skall kunna bestå i konkurrensen med den storindustriella produktionen. Yrkesutbildningen måste för den skull underlättas på allt sätt. Som bekant inrättas för närvarande över hela landet verkstadsskolor. Det är betydelsefullt att kursplanerna också lämna tillräckligt utrymme åt de hantverksbetonade yrkena. Detta synes icke alltid vara fallet, ett förhållande som bör uppmärksammas. Den lägre yrkesundervisningen befinner sig endast i sin början, men det är icke desto mindre viktigt att den får en inriktning, som lämpar sig också för hantverket och småindustrin. Den högre yrkesutbildningen, som sedan några år tillbaka bedrivs vid Statens hantverksinstitut, bör ytterligare utbyggas, då f. n. ej alla, som önska delta i kurserna, kunna beredas plats.

Småföretagsamhetens framtid beror i sista hand på företagarnas personliga insats. Under den väntade fredskrisen kommer deras förmåga att taga nya initiativ att sättas på hårda prov. Svårigheter av många slag kunna uppstå vid näringslivets omställning till fredsproduktion. Efterkrigsplaneringen pågår på alla områden. Härvid kan småföretagsamhetens problem lätt skjutas åt sidan av mäktigare intressen. Det är därför av vikt att hantverket och småindustrin röna ett tillräckligt beaktande vid planeringen av efterkrigsproblemen.

Med anledning av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen för budgetåret 1944—45 måtte anvisa dels ett reservationsanslag på 3 miljoner kronor till hantverkslånefonden, dels medel att användas till statsbidrag för vidgad konsulentverksamhet inom småindustrin och hantverket; och

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära dels att villkor och bestämmelser för lån ur hantverkslånefonden

ändras i överensstämmelse med vad i motionen angivits, dels att yrkesundervisningen för den hantverksbetonade företagsamheten på allt sätt befrämjas.

Stockholm den 19 januari 1944.

Hj. R. Nilson
i Spånstad.

Sven Johansson
i Mysinge.

Sven Andersson
i Vigelsbo.

Anders Pettersson
i Dahl.

Per Persson
i Norrby.

K. E. Hansson
i Skediga.

Arvid Jönsson
i Skedsbygd.

C. O. Carlsson
i Bakeröd.

J. V. Pettersson
i Norregård.

Aron Gustafsson
i Lekåsa.

J. Onsjö.
